

Makalenin Geliş Tarihi: 10.12.2020

1. Hakem Rapor Tarihi: 01.01.2021

2. Hakem Rapor Tarihi: 22.12.2020

Kabul Tarihi: 02.01.2021

EMEK PİYASASI VE EKONOMİK DIŞLANMA: ADIYAMAN İLİNDE SURIYELİ GÖÇMENLER ÖRNEĞİ (*) (Araştırma Makalesi)

Lamiha ÖZTÜRK (**)

Esin Dicle TİMUÇİN (***)

Öz

Bu çalışmanın amacı, Adıyaman ilinde ikamet eden geçici koruma kapsamında olan Suriyeli göçmenlerin özellikle emek piyasasına erişimleri sürecinde karşılaştıkları kısıtları betimlemektir. Bu amaç kapsamında, nitel araştırma yöntemi olan özel durum yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, çalışma izni (veya muafiyeti) belgesine başvuru prosedürü karmaşıklığının söz konusu Suriyeli göçmenlerin, emek piyasasına erişiminde karşılaştıkları önemli kısıtlamalardan biri olduğunu göstermektedir. Yerel işgücü ile rekabetin kayıt dışı istihdamın oluşmasında önemli bir etken olduğu tespit edilmiştir. Hane halkına destek olmak amacıyla çalışan genç katılımcıların eğitim hayatlarına son verdikleri gözlemlenmiştir. Katılımcıların arasında, kalifikasyonu olan Suriyeli göçmenlerin de genelde niteliklerine uygun olmayan işkollarında istihdam edildikleri gözlemlenmiştir. Bulgular, Suriyeli göçmenlerin ekonomik dışlanmaya maruz kaldıklarını göstermektedir. Kaynakların etkin kullanılması açısından, geçici koruma statüsünde olan Suriyeli göçmenlerin niteliklerinin ve beşerî sermayelerinin belirlenmesine yönelik bir veri tabanı oluşturulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Emek Piyasası, Ekonomik Dışlanma, Suriyeli Göçmenler, Çalışma İzni Belgesi, Nvivo 12.

Jel Kod: F12, F15, J15.

*) Yazarlar, bu çalışmanın gerçekleşmesine verdikleri katkı nedeniyle Prof. Dr. Zehra Vildan Serin ve çalışmaya dahil olan tüm gönüllü Suriyeli göçmenlere teşekkürü borç bilir.

**) Dr. Öğr. Üyesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik, (e-posta: lamiha.ozturk@hku.edu.tr), ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9724-5060>

***) Yüksek Lisans Öğrencisi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, (e-posta: esndcle@hotmail.com), ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5698-7356>

Labor Market and Economic Exclusion: The Case of Syrian Immigrants in Adıyaman Province

Abstract

The purpose of this study is to describe the situation of Syrians benefiting from temporary protection status in Adıyaman, particularly with regard to their access to the labor market. In addition, this study aims to collect data on the creation of labor profiles of Syrians under temporary protection residing in the province of Adıyaman and to analyze in the light of the data obtained the difficulties they may encounter in access to the labor market. For these purposes, the special case method, a qualitative research method, was used. The results of the analysis show that the procedure for applying for a work permit and the jurisdiction in force are the main problems in terms of access to the labor market and economic integration. As a result, the findings reveal that Syrian migrants are exposed to economic exclusion. In this sense, it is proposed to create a database to determine the qualifications of Syrian migrants enjoying temporary protection status and their human capital in order to use resources efficiently.

Keywords: *Labor Market, Economic Exclusion, Syrian Refugees, Work Permit, Nvivo 12.*

Jel Code: *F12, F15, J15.*

1. Giriş

Farklı faktörlere bağlı olarak, Türkiye, düzenli ve düzensiz göçlerin transit ya da hedef ülke konumunda olmuştur (Ergüven ve Özturanlı, 2013; Canefe, 2016; Uzun, 2015; Ağlargoç ve Yardımcı, 2019). Beşar Esad yönetimini protesto etmek için, 15 Mart 2011 tarihinde başlayan gösteriler, Nisan 2011 tarihinde tüm Suriye'ye yayılmıştır (Uzun, 2015). Asimetrik savaşa dönüşen ve ülkeyi iç savaşa sürükleyen bu gösteriler, 29 Nisan 2011 tarihinde 252 kişiden oluşan bir grup Suriyeli vatandaşın, Türkiye sınırlarına giriş yapmasına sebep olmuştur (Bostan, 2018). Nisan 2011 tarihinden bu yana, Türkiye'ye giriş yapan Suriyeli vatandaşların sayısının düzenli olarak arttığı gözlemlenmektedir.

İç savaş sebebi ile Türkiye'ye göç eden yabancıların hukuki statüsüne ilişkin mevzuat kargaşasına son vermek adına birtakım yasal düzenlemelere gidilmiştir. Bu bağlamda, 11 Nisan 2013 tarihinde 6458 sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna ek olarak, 13 Ekim 2014 tarihinde 6883 sayılı Resmî Gazetede "Geçici Koruma Yönetmeliği" yayımlanmıştır. Türkiye'nin dâhil olduğu 1951 Cenevre sözleşmesi ve 1967 "Mültecilerin Hukuki Statülerine" ilişkin protokolün çizmiş olduğu yasal çerçeve ile, ülkeye giriş yapan Suriye vatandaşlarına mülteci statüsü verilemeyeceği anlaşılmaktadır¹. Ancak, insan hakları evrensel bildirgesine sadık kalabilmek adına ve bağlı olduğu diğer uluslararası protokoller gereği, mültecilerin

1) Bahsi geçen iki yasal düzenleme sebebiyle, Avrupa dışından gelen sığınmacılara Türkiye, mülteci statüsünü verememektedir. Türkiye mülteci tanımına coğrafi kısıtlama getiren 1951 Cenevre sözleşmesi ile 1967 protokolüne taraf olmuştur.

ve/veya sığınma talebinde bulunan her bireyin haklarını korumak ve temel ihtiyaçlarını sağlayabilmek için, Türkiye, Geçici Koruma Yönetmeliği'ni uygulamaya koymuştur. Söz konusu yönetmeliğin 1.maddesinde ifade edildiği gibi, bu yeni yasal düzenleme “kitlesele hareketlere karşı alınacak tedbirleri ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki iş birliğiy-le ilgili hususları düzenlemesi” amaçlanmaktadır. “Geçici Koruma” statüsüne getirilen Suriyeli göçmenlerin artık yasal olarak temel hizmetlere erişimleri sağlanmıştır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün istatistik verilerine bakıldığında, Kasım 2018 tarihi itibarıyla geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyeli göçmenlerin sayısı 3.607.563'e ulaşmıştır (GİGM, 2019). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından sunulan bu sayı, düzensiz göç ile gelen göçmenleri kapsamamaktadır. Mülteciler Derneği'nin 2019 Kasım verilerine göre ise Suriyeli göçmenlerin sayısı 3.687.244 olduğu ifade edilmektedir. Kasım 2018 ile Kasım 2019 tarihleri arasında Türkiye'ye 80.000'e yakın yeni Suriyeli göçmenin geldiği ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından kayıt altına alındığı anlaşılmaktadır. TÜİK'in (Türkiye İstatistik Kurumu) Şubat 2019 tarihinde açıkladığı 2018 verilerine bakıldığında 82.003.882 olan Türkiye nüfusunun % 4,5'ini geçici koruma kapsamında olan Suriyeli göçmenlerin oluşturduğu anlaşılmaktadır (TÜİK, 2019b). Türkiye topraklarında bulunan Suriyelilerin% 77,5'si 20 farklı ilimizde yoğunlaşmıştır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2017). AFAD'ın 2017 verilerine göre geçici koruma altında olan Suriyeli göçmenlerin % 45'i sırasıyla İstanbul, Şanlıurfa, Hatay ve Gaziantep illerimizde ikamet etmektedirler. Geri kalanlar ise Adana, Mersin, Kilis ve Bursa başta olmak üzere Türkiye'nin diğer şehirlerine dağılmış durumdadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, Adıyaman ilinde geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyelilerin özellikle emek piyasasına erişimleri hakkındaki durumlarını betimlemektir. Ayrıca bu çalışma, Adıyaman ilinde ikamet eden geçici koruma kapsamında olan Suriyelilerin işgücü profillerinin oluşturulmasına yönelik veriler toplamayı ve elde edilen veriler ışığında emek piyasasına katılmalarının önündeki olumsuzlukları analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu çalışma, işgücü piyasasının farklı paydaşlarını dikkate alarak, Suriyeli göçmenlerin oluşturduğu yeni yapılanmanın yol açtığı değişiklikleri ortaya koymasından önem arz etmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde literatür taraması yapılarak Adıyaman ilinin sosyo-ekonomik yapısı detaylı bir şekilde irdelenecektir. Akabinde ise Adıyaman'da yürütülen saha araştırmasında elde edilen bulgular analiz edilecektir. Sonuç ve tartışma kısmında ise elde edilen bulgular ışığında bir değerlendirme yapılarak, daha önce yürütülen akademik çalışmalar ile kıyaslanacaktır ve tespit edilen sorunlara çözüm önerileri geliştirilecektir.

2. Kavramsal Çerçeve

Uluslararası akademik literatürde göçmenlerin işgücü piyasasına olan etkileri ve genel anlamda maruz kaldıkları ekonomik dışlanma hakkında çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkündür (Hanson, 2007; Hornbeck ve Naidu, 2014; Akgündüz vd., 2015; Çeriotoğlu

vd., 2015; Del Carpio ve Wagner, 2015; İçduygu ve Millet, 2016; Konuk ve Tümen, 2016; Erdoğan, 2017; Kennan, 2017; Lee vd., 2017; Mayda vd., 2017). Bu bağlamda, Ağlargöz ve Yardımcı'nın(2019) ifade ettiği gibi, göç kavramı neredeyse tüm akademik disiplinler tarafından araştırıldığı için birçok tanımına rastlamak mümkündür.

Lee (1966) göç teorisi adlı çalışmasında göçü “genel olarak yaşanan yerin kalıcı ya da yarı kalıcı olarak değiştirilmesi” olarak tanımlamaktadır. Lee (1966) itme-çekme modeli ile ekonomik olarak zayıf ya da az gelişmiş ülkelerden kişi başına düşen Gayrisafi yurtiçi hasılanın yüksek olduğu ülkelere yapılan göçü açıklamayı hedeflemektedir. Lee (1966) çalışmasında göçmenin göç etme sürecinin dört temel faktöre dayandığını belirtmektedir. Bu anlamda, Lee (1966) göç etmeden önceki dönemde yaşanan yer, gidilmeyi hedeflenen yer, mevcut engeller ve kişisel özellikler söz konusu dört faktörü oluşturmaktadır. Lordoğlu vd. (2004), Lee'nin çalışmasından yola çıkarak bir ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyinin göç hareketinin en belirleyici faktörü olduğunu ifade etmektedirler. En kapsamlı tanımlardan birinde Mangalam ve Schwarzweiler(1968) göçü belirli bir amaç doğrultusunda bir coğrafi bölgeden bir diğerine kalıcı olarak hareket eden ve karar verenlerin öncülük ettiği bir sistem çerçevesinde bir evrim süreci olarak tanımlamaktadırlar. Buna rağmen, genel anlamda göç teorilerine bakıldığında göç eyleminin belirli bir faktöre dayandırılması mümkün değildir (Gezgin, 2011; Tekeli ve Erdem, 1978; Özcan, 2016). Bir ülkeden başka bir ülkeye göç eden ya da etmek zorunda kalan kitlelerin hedef ülkenin sosyo-ekonomik yapısına, siyasi hayatına etkiye buldukları ve hatta sosyolojik açıdan da mevcut toplumu etkiledikleri bilinmektedir (Aydoğanoglu, 2007). Özer (2004)'e göre, göç en başta ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi sebeplerle bir yer değiştirme sürecidir ve hedef ülkenin toplumsal yapısını değiştiren bir nüfus hareketidir. Erder vd. (2014) göç eylemini “modernite öncesi dönemde nüfus hareketliği” olarak tanımlamaktadırlar. Kısa-ça göç olgusunun özüne bakıldığında göç bir yer değiştirme eylemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu coğrafi yer değiştirmenin farklı nedenleri ve faktörleri olabilmektedir (eğitim, siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal, dini, ailevi vs.). Kitleli hareketler tüm toplumu değişime uğratan eylemlerdir (Castles ve Miller, 2008; Ağlargöz ve Yardımcı, 2019).

Birçok araştırmacı, göçmenlerin entegrasyon sorununu ele almış ve göç akımına uğrayan ülkeler üzerinden çalışmalar yapmıştır. (Zimmermann, 1995; Hanson ve Spilimbergo, 1999; Brochmann ve Hagelund 2005; Aydoğanoglu, 2007; De Groot, 2010; Baez, 2011; Ruiz ve Vargas-Silva, 2013; Serin vd., 2019; Ağlargöz ve Yardımcı, 2019). Araştırmacıların bir kısmı, göçmenlerin hedef ülkenin işgücü piyasasına katılmalarının emek piyasasına negatif etki ettiği yönünde sonuçlar elde etmişlerdir (De Groot, 2010; Baez, 2011). Diğer bir kısım ise, etkilerin uzun vadede olumlu yönde katkı sağladığını savunmaktadır (Hagelund, 2008; Ruiz ve Vargas-Silva, 2013). Zimmerman (1995); Gaston ve Nelson (2000) ve Hanson vd. (2001), kalıcı olarak yerleşen göçmenlerin mevcut işgücü piyasasını olumsuz yönde etkilemediğini ve genel anlamda ücret düzeylerinin esneklik gösterdiğini belirtmektedirler. Çeritoğlu vd. (2015), Türkiye'nin Güneydoğu bölgesinde bulunan Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasına katılmaları ile yerel halkın istihdam oranlarında bir azalma gözlemlediklerini ifade etmektedirler.

Türkiye’deki işgücü piyasasında Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı zorlukları yasal gelişmeler çerçevesinde inceleyen İçduygu ve Diker (2017), kayıt dışı istihdamı azaltmak ve yerel işverenlerin Suriyeli göçmenleri istihdam etmeleri için teşvik edici politikaların hayata geçirilmesinin gerekliliğini altını çizmektedirler. Del Caprio ve Wagner (2015) ise, Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasına entegre olmalarının yetkili Bakanlıktan verilebilecek çalışma izin belgesine bağlı olduğunu vurgulamaktadırlar. Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasını nasıl etkilediğini inceleyen Aydın (2016), göçmenlerin ücretlerin düşmesine ve kayıt dışı istihdamın artmasına sebep olduklarını ileri sürmektedir. Diken ve Demirel (2016), Suriyeli göçmenlerin diğer çalışanlara göre daha düşük ücretlerle istihdam edildiklerini ifade etmektedir. Koçak vd. (2017) Yalova ilinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin ücretleri aşağı çekme etkileri olduğu ifade etmektedirler. Söz konusu çalışmada eğitime ara veren genç Suriyelilerin maddi sorunlar sebebiyle çalışmak zorunda kaldıkları belirtilmektedir. Alptekin vd. (2018) Konya ili için gerçekleştirdikleri mitel araştırmalarında sosyal uyum çalışmalarının öncelikle eğitim ve istihdama yönelik olması gerekliliğini vurgulamaktadırlar.

Serin vd. (2019) geçici koruma statüsünde olan Suriyeli göçmen kadınların büyük bir kısmının ailevi sebeplerden ve noksan dil bilgilerinden kaynaklı yetersiz seviyede istihdam edildiklerini belirtmektedirler. Gündoğmuş ve Gayırmal (2019) Suriyeli göçmenlerin toplumsal kabul ve uyum düzeyini ölçmeyi amaçlayan çalışmalarında etnik kökenlerin önemi ortaya konmaktadır. Çiftçi (2018) ise Suriyeli göçmenlere ilişkin temel sorunun statülerinin netlik kazanmamasından kaynaklı olduğu ileri sürülmektedir. Koca (2019) Suriyeli göçmenlerin almış oldukları eğitim ve çalışma yetkinliklerine karşılık bulamamalarının sebebiyle nitelsiz işlerde istihdam edildikleri ifade etmektedir. Barın (2015) Suriyeli göçmen kadınların işgücüne katılma oranının oldukça zayıf olduğunu vurgulamaktadır. TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı), 2016 yılında yayınladığı raporda, bir milyon Suriyeli göçmenin emek piyasasına entegre edilmesi gerekliliğinin altını çizmektedir. Sönmez ve Mete (2015) ise araştırmalarına konu olan 215 Suriyeli göçmenin, önemli bir kısmının, kalifikasyonu olmayan işgücünden oluştuğunu ve söz konusu emekçilerin işgücü piyasasına bilhassa ücret seviyesini aşağı çekerek olumsuz etkide bulunduğunu ileri sürmektedirler. Constant vd. (2017) çalışmalarında, ancak ayrımcılık gibi olumsuz faktörlerin yok olması şartı ile başarılı bir entegrasyondan bahsetmenin mümkün olacağını vurgulamaktadırlar. Yıldırım vd. (2017) Suriyeli göçmenleri sosyal hayatta ayrımcılıkla karşılaştıklarını ve bu nedenle toplumdan izole edildiklerini vurgulamaktadırlar. Ersanilli ve Koopmans (2013), daha da ileriye giderek, başarılı bir ekonomik entegrasyonun göçmenin kendi motivasyonu ile de ilgili olduğu ifade etmektedirler. Başka bir deyişle, başarılı bir entegrasyon sürecinin gerçekleşmesi için göçmen kendi toplumu ile kalmamalı ve bulunduğu ülkenin vatandaşları ile uyum içerisinde yaşamayı hedeflemelidir.

Türkiye’de Adıyaman ilinin Suriyeli göçmenler tarafından en çok tercih edilen 18. kenti olduğu bilinmektedir (AFAD, 2017). AFAD’ın 2017 raporuna göre, Adıyaman ilinde bulunan Suriyeli göçmenlerin 9532’si kamplarda, 16974’ü ise kamp dışında ikamet etmektedirler. TÜİK’in 2017 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) verilerine

göre, Adıyaman ilinin toplam nüfusu 624513 olarak verilmiştir. Buna göre, geçici koruma altında olan Suriyeli göçmenlerin il nüfusunun yaklaşık % 5'ini oluşturmaktadır. TÜİK'in 2019 verilerine göre, Türkiye'nin genel işsizlik oranı %14 iken Adıyaman için bu oran %15 olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2019a). Adıyaman çalışma ve iş kurumu il müdürlüğü'nün İPA (2016) raporuna göre, en çok kayıtlı olan işsiz sayısı beden işçisi statüsünde iş arayanlardır. Adıyaman'da işgücüne katılma oranı %43,1 iken, Türkiye geneli için bu oran %53 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2019a). Adıyaman'ın işgücüne katılma oranının ülke ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. TÜİK'in tanımına göre, net göç belirli bir alanın aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farkı yansıtır. Adıyaman ili 2011 yılından bu yana düzenli olarak göç veren bir ildir ve Türkiye genelinde Adıyaman, il dışına en çok net göç veren 7. il konumundadır (TÜİK, 2018). Genç nüfusun istihdam sorunları bu dışa göçün temel sebebi olarak gösterilmektedir (Adıyaman Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü İPA Raporu, 2016).

3. Yöntem ve Veriler

Adıyaman ilinde ikamet eden geçici koruma kapsamında olan Suriyeli göçmenlerin emek piyasasına erişimde ekonomik dışlanma ile karşı karşıya olup olmadıklarını analiz etmek için, 15-59 yaş aralığında 300 Suriyeli göçmen ile nitel araştırma yöntemi olan özel durum yöntemi kullanılmıştır. Özel durum yöntemine ilişkin farklı tanımlara rastlamak mümkündür. Ekiz (2009), özel durum yöntemini belirli gruplar üzerinde derinlemesine inceleme gerçekleştiren bir analiz metodu olarak tanımlamaktadır. Creswell (2013) ise özel durum yöntemini, çoklu bilgi kaynaklarını kullanarak "gerçek yaşama" dayalı bir durumun kapsamlı ve derinlemesine incelenmesi olarak ifade etmektedir. Çalışmada elde edilen sonuçlar, özel durum yöntemine uygun olarak gerçekleştirilen mülakatların yanı sıra çoklu bilgi kaynaklarının sunduğu verilerle desteklenmiştir.

Hazırlanan yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat sorularının anlaşılabilirliğini ve soruların konuyu temsil etme gücünü test etmek üzere 10 Suriyeli göçmen ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada, katılımcılar tabakalı örnekleme tekniğine dayalı olarak seçilmiştir. Böylece seçilen evrenin daha fazla temsil edilmesine olanak sağlanmıştır (Creswell ve Clark, 2016; Baltacı, 2018). Derinlemesine mülakatlar yüz yüze Türkçe, İngilizce ve gerekli olduğu durumlarda Arapça diline hâkim olan bir tercüman aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat sürecinde araştırmacı cevapların akışına göre katılımcılara farklı sorular yönelmiştir. Böylece konunun farklı boyutlarının irdelenmesine olanak sağlandığı görülmüştür. Uygulanan 24 soruluk yarı yapılandırılmış mülakat sorularının, 9'u demografik ve kişisel bilgileri, 5'i dil becerilerini, 5'i profesyonel statüleri ve 4'ü iş bulma sürecinde karşılaşılan sorunları tespit etmeye yöneliktir. Pilot çalışmada, belirtilen mülakat soruları ilk aşamada yazılı anket olarak düzenlenmesine karşın soruların yazılı olarak sunulması katılımcıların söz konusu sorulara cevap verme isteklerini olumsuz yönde etkilediği ve gizlilik ilkesine rağmen idari/yasal mercilerden bir yaptırım endişesiyle cevap vermekten kaçındıkları gözlemlenmiştir. Bu nedenle, yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniği tercih edilmiştir. Adıyaman ilinde kayıtlı 26506 Suriyeli göçmeni dikkate aldığımızda % 91 güven aralığı ile 300 Suriyeli göçmen ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Örneklem büyüklüğünün Thompson'un

(2001) güvenilirlik formülüne dayanarak yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen veriler Nvivo 12 veri analizi programı ile analiz edilmiş ve verilerin çözümlemesinde Büyüköz-türk vd. (2017) tanımladıkları içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analiz tekniği sosyal bilimlerde kullanılan bir teknik olarak katılımcılardan elde edilen sözel cevapların kodlanarak sayısallaştırılmasında yardımcı olmaktadır.

Örnekleme belirlenmesinde Adıyaman ilinin tercih edilmesinde birçok faktör etkili olmuştur. Bu ilde işsizlik oranı Türkiye'nin genel işsizlik oranının üzerindedir. Buna ek olarak, Adıyaman'ın işgücüne katılma oranının ülke ortalamasının oldukça altında gerçekleşmesi, Adıyaman'ın tercih edilmesinde etkili olan diğer faktördür.

Araştırmanın Etiği

Araştırma gerçekleştirilen Suriyeli katılımcıların kişisel bilgileri gizli tutulmuştur. Katılımcıların gönüllülüğü esas alınmıştır. Araştırmanın yapılması için gerekli izinler Hasan Kalyoncu Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 02 Ekim 2017 tarih 09 Protokol numarası ile alınmıştır. Etik kurul raporu EK 1 de sunulmuştur.

4. Bulgu ve Yorumlar

Yaş ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin bazı istatistiksel bilgiler tablo 1'de verilmiştir. Buna göre, çalışmada yapılan derinlemesine mülakat gönüllü olarak katılım sağlayan 102 kadın 198 erkek, toplam 300 Suriyeli göçmen ile gerçekleştirilmiştir. Demografik ve kişisel bilgiler incelendiğinde, katılımcıların önemli bir kısmının (%53,7) 15-29 yaş aralığında yer almaktadır. Ayrıca almışmaya katılan göçmenlerin %32,7'si ilkokul, %24,3'ü ortaokul, %18,7'si lise mezundur. Katılımcıların dil becerileri ile ilgili veriler incelendiğinde ise katılımcıların %82'si Türkçe diline hâkim olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 1. Suriyeli Mültecilerin Yaş ve Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin Frekans Tablosu

Yaş aralıkları	Frekans (f)	(%)	Kadın Frekans (f)	(%)	Erkek Frekans (f)	(%)
15-19	77	25,7	24	8	53	17,7
20-24	44	14,7	11	3,6	33	11
25-29	40	13,3	14	4,7	26	8,7
30-34	39	13	15	5	24	8
35-39	33	11	11	3,6	22	7,3
40-44	30	10	9	3	21	7
45-49	19	6,3	9	3	10	3,4
50-54	11	3,6	7	2,4	4	1,3
55-59	7	2,4	2	0,7	5	1,6
Toplam	300	100	102	34	198	66

Suriyeli göçmenlerin emek piyasasına katılmasında etkili olduğu düşünülen bazı faktörlere ilişkin sorulara alınan cevaplardan hareketle oldukça ilginç sonuçlara ulaşılmıştır. Bunlardan ilki, göçmenlerin Türkçe'yi öğrenmesiyle ilgili hususlardır. Buna göre, göçmenlerin %91,2'si Türkçe'yi Türkiye'ye göç ettikten sonra öğrendiklerini belirtmektedir. Katılımcıların Türkçe'yi nereden öğrendiklerine bakıldığında, %53,1'i kendi imkanlarıyla, %30,3'ü ise TÖMER gibi eğitim kurumları aracılığıyla öğrenmiş görünmektedirler. Derinlemesine mülakat sürecinde, Türkçe'ye hâkim olduğunu ifade eden katılımcıların çoğunun sadece konuşma ve dinleme beceresini geliştirdikleri, yazma, dil bilgisi, telaffuz gibi becerilerin ise kazanılmadığı gözlemlenmiştir.

İkinci önemli konu ise, katılımcıların Türkiye'ye göç etmeden önce hangi iş ile meşgul oldukları ile ilgili hususlardır. Katılımcıların % 46,3'ü herhangi bir işte çalışmadıklarını ifade ederken % 6'sı öğretmen, % 4,3'ü Mühendis, % 3,7'si muhasebeci, % 2,4'ü eczacı olarak istihdam edildiklerini altını çizmektedirler. Kaynakların etkin kullanımı açısından öğretmen, mühendis, eczacı ve muhasebeci olduğunu ifade eden katılımcılara göç sonrası Türkiye'de hangi profesyonel statüde ve konumda istihdam edildikleri sorulmuştur. Söz konusu katılımcıların 2'si Türkiye'de Suriye'de olduğu gibi bir eczanede istihdam edildiklerini ifade etmiştir. Ancak, ülkelerinde eczacı olan göçmenler, Türkiye'de eczacı kalfası olarak istihdam edildiklerini altını çizmektedirler. Muhasebeci olan katılımcıların 3'ü Türkiye'de bir Türk uyruklu işveren tarafından muhasebe departmanında görev aldığını, ülkesinde öğretmen olarak görev yapan katılımcıların 8'i Türkiye'de tarım sektöründe mevsimsel işçi olarak çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Suriye'de öğrenci olan katılımcıların Türkiye'ye göç ettikten sonra önemli bir kısmı öğrenimlerine devam etmediklerini belirtmişlerdir. Öğrenimlerine devam etmediğini belirten 74 katılımcıya neden öğrenim hayatınıza devam etmediklerini sorusu sorulmuştur. Söz konusu göçmenlerin, % 70,3'ü ailelerine maddi destekte bulunmak amacı ile, % 20,9'u ise hanelerinde bakıma muhtaç çocuk/bebek/yaşlı olması sebebiyle öğrenimlerine devam etmekten feragat ettiklerini ifade etmişlerdir. Çalışmaya, katılan Suriyeli göçmenlerin, % 2,6'sı işveren/girişimci olduğunu beyan etmişlerdir. Söz konusu 8 işverenden, 6'sı şirketinde 5 kişiden az personel istihdam ettiklerini bildirmişlerdir. İşverenler yasal düzenlemeler çerçevesinde istihdam edilecek yabancı personel sayısının toplam personelin % 10'unu geçmemesinin kısıtlayıcı olduğunu belirtmektedirler. Bu anlamda, Suriyeli göçmenler, Suriyeli işverenlerden istihdam edilme beklentisine girdiklerini ifade etmektedirler. Bu bağlamda, Suriyeli işverenler, mevzuat gereği uygulanamayan pozitif ayrımcılığın yakınlarıyla gerginliklere ve kırınglıklara sebep olduğunu dile getirilmektedir. Ek olarak, işveren statüsüne erişen Suriyeli göçmenlerin önemli bir kısmının yerel işverenlerden ve esnaflardan baskı gördüklerini belirtmektedirler. Söz konusu katılımcılar, bu tür olumsuzluklar ile mücadele etmek zorunda kalmamak için işlek olmayan bölgelerde veya kiraların nispeten daha ucuz olan mahallelerde işyerlerini kurmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılara, Türkiye'de hangi sektörde ve pozisyonda istihdam edildikleri sorulmuştur. Örneklemin % 38,7'si herhangi bir işte çalışmadığını ancak aktif olarak iş aradığını, % 12,8'i ev hanımı olduğunu, % 26, 'si tarım işçisi, % 16,9'u inşaat sektöründe beden

işçisi olarak istihdam edildiklerini beyan etmişlerdir. Çalışmaya dahil olan ve çalıştığını belirten Suriyeli göçmenlerin % 82,3'ü sigortasız istihdam edildiklerini ifade etmişlerdir. Derinlemesine mülakat esnasında, sosyal güvencesiz istihdam edilmeniz sizi ve ailenizi tedirgin etmekte mi, sorusuna, katılımcıların önemli bir kısmı (% 74,6'sı) genel anlamda diğer Türk uyruklu çalışanlara göre daha düşük ücret aldıklarını bu nedenle sigortasız istihdam edilmelerine itiraz etmediklerinin altını çizmektedirler. Ek olarak, ücretlerin düşük olması ve/veya sosyal güvencesiz istihdam edilmiş olmaları kendilerine esneklik sağladığını ve “mazeret iznine” imkân verdiğini dile getirmişlerdir. Katılımcılar arasında, aktif olarak iş aradığını beyan eden göçmenlere, iş arama sürecinizde ne tür engeller ile karşı karşıya gelmektesiniz sorusuna, en önemli sorunun ikamet ve çalışma izin belgeleri ile ilgili yaşadıkları sorunları işaret etmişlerdir. Bürokratik işlemlerin karmaşıklığı ve başvuru şeklinin online bir platform üzerinden gerçekleştirilmesi zorlaştırıcı bir durum olarak nitelendirilmiştir. Bu nedenle, katılımcılar, çalışma izni gerektirmeyen mevsimlik tarım işçiliği gibi işlere yönelmek zorunda kaldıklarını vurgulamışlardır. Karmaşık bürokratik işlemlerden söz eden katılımcılardan örnek vermeleri talep edilmiştir. Katılımcılar, başvuruların elektronik ortamda gerçekleşmesi nedeniyle gerek alt yapı (bilgisayar ve/veya internet bağlantısı noksanlığı) gerek dijital okuryazarlıklarının yetersiz kalması sebebiyle söz konusu başvuru formlarını dış yardım almadan doldurmakta oldukça zorluk çektiklerini beyan etmişlerdir. Mesleki yeterlilik gerektiren sağlık ve eğitim hizmetlerinde çalışmak isteyen yabancıların ilgili bakanlıktan ön izin belgesi almaları gerekliliği, Suriye’de öğretmen olan ve Türkiye’de mesleğini icra etmeye devam etmek isteyen Suriyeli göçmenler için önemli bir engel olarak görüldüğü ifade edilmiştir. Çalışmaya dahil olan Suriye göçmenlerin, Türkçe dilini konuşabilme becerilerine rağmen yazmada ve dil bilgisi konusunda yetersiz olmaları gerekçesiyle zaman zaman iş başvuru süreçlerinde veya mülakatlarda elendiklerini aktarmaktadırlar. Son olarak, farklı kurumların geçici koruma statüsünde olan göçmenlere önemli destek programların varlığı konusunda bilgi sahibi olup olmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların % 95,3'ü Kızılay Kart sahibi olduklarını, % 64,6'sı Valilikler tarafından yürütülen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) yardımından faydalandıklarını beyan etmişlerdir. Kızılay Kart Geçici koruma statüsünde olan göçmenlere nakit yardımı (ailede kayıtlı olan her fert için aylık 120 TL) sağlamaktadır. Kızılay Kart, Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardım (SUY) Programı kapsamında, yardım için şartları taşıyan ailelere verilmektedir. SUY programı, Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir ve Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP), Türk Kızılay'ı (Kızılay) ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ortaklaşa yürütülmektedir. Araştırmaya, katılan Suriyeli göçmenlerin “İş bulma ve emek piyasasına entegrasyon süreci ile ilişkin ne tür sorunlarla karşılaştınız/karşılaşıyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde konu ile ilgili sorunları dört farklı başlık (yasal ve bürokratik sorunlar, çalışma koşulları ile ilgili sorunlar, iletişim ve mesleki sorunlar) altında özetlemek mümkündür. Elde edilen sonuçlar Tablo 2, 3, 4 ve 5'te özetlenmiştir.

Tablo 2. Yasal ve Bürokratik sorunlar

Yasal ve Bürokratik Sorunlar	Sorunların niteliği
Dijital Başvuru Platformları	<ol style="list-style-type: none"> 1.Yeterli teknik alt yapıya sahip olmamaları (internet bağlantısı yoksunluğu, bilgisayar gibi elektronik cihazların olmaması) (başvuru platformlara erişim sorunu) 2.Başvuru sayfasında açılan şablonlar hakkında Yeterli düzeyde bilgiye sahip olmamak (başvuru platformların anlaşılabilirliği sorunu) 3.Başvuru sayfasında hata yapma korkusu (yanlış veri/bilgi girme sorunu) 4.Gerekli formları ve başvuru sayfalarını doldurabilmek için dış yardımın alınması kişisel verilerin paylaşılması ve mahremiyetin yok olması (Özel hayatın korunması sorunu)
Çalışma İzni Belgesi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Çalışma izin belgesi, GKK kayıtlı oldukları ilde çalışma şartı ile verilmesi (İl değiştirme sorunu) Göçmen kayıtlı olduğu ilden farklı bir ilde göç ettiğinde yerleşik hayata geçmiş olduğu İlin Göç İdare Müdürlüğüne yeni adresini bildirmesi gerekmektedir. Her İl değiştirme neticesinde çalışma izni belgesinin tekrar düzenlenmesi 2. Çalışma izni belgesi muafiyeti kargaşası Suriyeli Göçmen çalışma izni belgesinde muaf olduğu için muafiyet teyit belgesine başvuru yapması gerekliliğinden haberdar olmaması (muafiyet sorunu) 3. Çalışma izin belgesinin yıllık verilmesi (yer yıl aynı prosedürün tekrarlanması)
Ön İzin Belgesi	Sağlık ve Eğitim hizmetlerinde çalışacak yabancıların mevzuat gereği ön izin belgesi almaları gerekliliği

“Yasal ve Bürokratik” sorunlar başlığı altında, üç alt başlık ortaya çıkmaktadır, bunlar dijital ortamda başvuru sorunları, çalışma “İzni Belgesi” sorunları ve “Ön İzin Belgesi” sorunları. Yabancıların Geçici Koruma Kartı (GKK) ön başvuru formu dijital ortamda doldurulması beklenmektedir. Çalışmaya katılan Suriyeli Göçmenlerin yeterli teknik alt yapıya sahip olmamalarının, başvurularını gerçekleştirdiklerinde yanlış yapma korkusunun, başvuru sayfasında kendilerinden istenen bilgilerin veya belgelerin anlaşılır olmasının, söz konusu belgenin geç alınmasına sebep olduğu vurgulanmaktadır. Ek olarak, dijital platformlarda başvuru formlarını doldurmak üzere dış yardım aldıklarında kişisel verilerin korunması konusunda zaman zaman endişe ve rahatsızlık duyduklarını belirtmektedirler. Mevzuata hâkim olmayan Suriyeli göçmenler, Mevsimsel Tarım ve Hayvancılık işlerinde istihdam edildiklerinde çalışma izni belgesinden muaf tutulmaktadırlar

(29594 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Geçici Koruma sağlanan yabancıların çalışma izinlerine dair yönetmelik, 9. Madde) ancak adı geçen işkollarında çalışmak isteyen yabancı ayrıca çalışma izni belgesinde muaf olduğu gösteren Çalışma izni muafiyeti teyit belgesine başvurması gerekmektedir (6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu (UİK), 13. Madde)

Araştırmaya katılan Suriyeli Göçmenlerin % 37,3'ü muafiyet teyit belgesi hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmektedirler. Katılımcıların, % 4,7'si çalışma izin belgesine sahip olduklarını fakat çalışma izni belgesinin yıllık verilmesi ve dolayısıyla her yıl tekrar talep edilmesi hem kendilerine hem işverenlerine ekstra iş yükü getirdiğini ifade etmektedirler. Ayrıca, katılımcılar başka bir iş yerine geçtiklerinde, önceki işverenin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına söz konusu göçmenin işten ayrıldığı beyan etmesi üzerine, mevcut çalışma izin belgesinin iptal olmasından memnuniyetsizliklerini dile getirmektedirler.

Tablo 3. Çalışma koşulları ve Özlük Hakları ile ilgili sorunlar

Çalışma koşulları ve Özlük Hakları ile ilgili sorunlar	Sorunların niteliği
Sosyal güvence sorunu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Çalışma izni Belgesi işveren tarafından talep edilmesi, işverene fazladan iş yükü getirmekte 2. İstihdam kotası (6735 Sayılı geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik 8.maddede şu ifade yer almaktadır: “çalışma iznine başvuru alan işyerinde çalışan geçici koruma sağlanan yabancı sayısı, işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının % onunu geçemez.” Küçük Ölçekli işletmelerin geçici Koruma statüsünde olan Suriyeli Göçmeni istihdam edebilme konusunda kısıtlanmış bulunmaktadır 3. Yabancı istihdam edilmesine ilişkin yeterli gerekçe olması
Fazla mesai ve düşük ücret sorunu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Haftalık 45 saatin çok üzerinde çalışma 2. Diğer istihdam edilen Türk çalışanlara göre düşük ücret verilmesi 3. Ücret yetersizliğinde ikinci bir işte çalışma zorunluluğu 4. Asgari ücret ödemeye kabul eden işveren ise sosyal güvencesiz çalıştırarak vergi ve prim bedeli tediye etmemesi
Ayrımcılık ve önyargı sorunu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Onur kırıcı davranışlar 2. Korku ile yaklaşma 3. İşverenin işyerinde Suriyeli Göçmen istihdam etmesi müşterilerini “korkutur” veya uzaklaştırır endişesi ile Suriyeli Göçmen’i istihdam etme konusunda çekimser olmaları

“Çalışma Koşulları ve Özlük Hakları” başlığı altında Sosyal güvence sorunu ile fazla mesai ve düşük ücret sorunu alt başlıkları birbirine entegre ve bağımlı olmaktadır. Yasal çerçeve çalışma izni belgesine sahip olan yabancılara en az asgari ücret ödemesi öngörülmektedir. Katılımcıların, % 52,7’si Türk çalışanlar ile rekabet edebilmek adına ve yetersiz mesleki formasyonları / eğitim seviyeleri / dil sorunu gibi sebeplerden kendilerine teklif edilen düşük ücretlerde çalışmayı kabul ettiklerini beyan etmektedirler. Elde edilen sonuçların güvenilirliği açısından, araştırma esnasında, katılımcılara mevcut işyerlerinde istihdam edilen diğer Suriyeli göçmenlerin özlük hakları ile ilgili soru sorulmamıştır. İşveren pozisyonunda olan Suriyeli göçmenler ile yapılan mülakatta, neden girişimci olmayı tercih ettikleri sorulmuştur. Çalışmaya dahil olan 8 işverenin tamamı zamanında ödenmeyen maaşların, olumsuz çalışma koşullarının ve onur kırıcı davranışların kendi iş yerlerine kurmalarına sebep olduğunu açıklamışlardır. Yerel işveren ile sorun yaşadıklarında, şikâyet/itiraz edecek merciinin olmaması gösterilen diğer sebeptir. Suriyeli işveren katılımcıların kendileri dahil, birçok Suriyelinin sosyal güvence sorununu ortadan kaldırmak ve Türk vatandaşlığına geçebilmek için Türk Uruklu kişilerle evlendiklerini vurgulamaktadır. Önyargı ve ayrımcılığa uğradığını ifade eden katılımcılara işverenin veya mesai arkadaşları tarafından hangi davranışın kendilerine “değersiz” hissetmelerine ve/veya ayrımcılığa uğradıklarını işaret etmektedir diye sorulmuştur. Büyük bir kısmı kendilerine hitap şeklinden şikayetçi ve rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri, deneyimlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Kendi patronum olmadan önce, tarlada mevsimsel işçi olarak çalışırdım, mola verildiğinde, herkes suyu benden isterdi, tarlada çalışmamın yanında bir de diğer çalışanlara su servisi yapıyordum ama aslında bu kimsenin işi değil, herkes kendi suyunu kendi alıyordu ilk başladığımda. Patronuma söyledim, benden su ya da çay istiyorlar, yapma dedi ama onları da uyarımadı. Sonra herkes patronum dahil bana “Suriyeli” diye sesleniyorlardı, bende her seferinde benim adım beni adıyla çağırın diye söylüyordum ama bazen gülüp dediğimi duymazdan geliyorlardı bazen ise benim kızdığımı anlayınca da ne işte yalan mı sen Suriyeli değil misin diye bana kızardılar”

Genel anlamda, katılımcılar sosyal ilişkilerinden ve kamu kuruluşları tarafından faydalandıkları sosyal desteklerden memnun olduklarını ifade etmektedirler. Fakat maruz kaldıkları adaletsiz gelir dağılımı ile olumsuz çalışma koşulları ekonomik dışlanmanın varlığını göstermektedir.

Tablo 4. İletişim Sorunları

İletişim Sorunları	Sorunların niteliği
Türkçe Dil yetersizliği sorunu	Dil becerileri arasında sadece konuşma becerisi ile sınırlı olup, yazma, okuma, dil bilgisi becerilerin yetersizliği
Duyuruların ilgili kitleye ulaşması sorunu	Teşvik/ Proje/ Desteklerden başvuru süreci bittikten sonra veya bitmek üzereyken haberdar olmaları

İletişim sorunları, Türkçe dil yetersizliği ve duyuruların ilgili kitleye ulaşması sorunları alt başlığı altında toplanmaktadır. Katılımcıların kendi “arkadaş” çevreleri veya gruplar kurarak haberleşmeyi sağlayan bir telefon uygulaması olan whatsapp gibi sosyal iletişim uygulamalarını haberleşmek için yaygın olarak kullandıklarını ifade etmektedirler. Fakat, söz konusu iletişim ağların zaman zaman yetersiz kaldığını, devletin kamu kurum ve kuruluşların veya STK’ların (Sivil Toplum Kuruluşları), derneklerin, vakıfların destekledikleri programlardan çok geç haberdar olduklarını belirtmektedirler.

Tablo 5. Mesleki Sorunlar

Mesleki sorunlar	Sorunların niteliği
Emek Gücü kaynakların etkin kullanılmaması sorunu	Vasıflarına uygun olmayan işlerde istihdam edilme
Kalifikasyon yetersizliği sorunu	1. Yetersiz eğitim (Zorunlu eğitimini tamamlamamış, Yüksek Öğrenim hiç görmemiş veya yarıda bırakmış) 2. Mesleki eğitim yetersizliği 3. Formasyon yetersizliği

Mesleki sorunları, emek gücü kaynakların etkin kullanılmaması ve vasıf yetersizliği sorunları alt başlığı altında özetlemek mümkündür. Katılımcılar arasından 18’i Suriye’de öğretmen olduklarını beyan etmiştir, fakat Millî Eğitim Bakanlığında öğretmen olarak Türkiye’de çalışabilmeleri için gerekli olan ön izin belgesine denklik belgesi noksanlığı sebebiyle başvuramadıklarını ifade etmişlerdir. Evrak eksikliği (diploma eki, transkript, diploma vs.) veya mezun olunan eğitim kurumunun Suriye’nin iç karışıklığı sebebiyle kapalı olması Suriyeli göçmenlerin Millî Eğitim Bakanlığında (lise ve ortaöğrenim diplomaları için) veya YÖK’ten (Yüksek Öğrenim Kurulu, Lisans ve Lisans üstü diplomaları için) denklik belgesi almalarını imkânsız kılmaktadır.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, Adıyaman ilinde geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyeli göçmenlerin emek piyasasına erişimlerinde karşılaştıkları kısıtları inceleyerek ekonomik dış-

lanma ile karşılaşp karşılaşmadıkları sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen sonuçlar dört başlık (yasal ve bürokratik sorunlar, çalışma koşulları ile ilgili sorunlar, iletişim ve mesleki sorunlar) altında özetlenmiştir. Çalışma izni ile çalışma izni muafiyeti belgelerine başvuru prosedürü ve yasal düzenlemelerin, söz konusu Suriyeli göçmenlerin, emek piyasasına erişimleri ve ekonomik entegrasyonları açısından en önde gelen sorun olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda, katılımcıların önemli bir kısmı Türk uyruklu vatandaş ile evlenmenin entegrasyon sürecini kolaylaştıracağına inanmaktadır. Araştırmaya katılan Suriyeli göçmenlerin yerel halkın tercih etmediği işkollarında istihdam edildikleri anlaşılmaktadır. Bu anlamda elde edilen sonuçlar, Kaygısız'ın (2017) elde ettiği sonuçlar ile örtüşmektedir. Adıyaman'ın en fazla mevsimlik tarım göçü veren illerden birisi olması sebebiyle, geçici koruma statüsünde olan Suriyeli göçmenlerin çoğunlukla mevsimsel tarım işçisi olarak istihdam edildiği ve bu nedenle söz konusu sektörlerde ücretlerin düşmesine sebep oldukları gözlemlenmektedir. Bu konuda elde edilen bulgular, Çeritoğlu vd.'nin (2015) ulaştıkları sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Benzer bir sonuç Aitken ve Hall (2000) tarafından, yerel işgücü ile rekabetin güvencesiz istihdamın oluşmasında önemli bir etken olduğu şeklinde vurgulanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular, Orhan ve Gündoğar'ın (2015) elde edilen sonuçlarla da çeşitli noktalarda benzerlik göstermektedir. Çalışılan işlerde kazanılan gelirin yetersiz kalması, eğitim çağında olan gençlerin çalışma hayatına yönelmesine ve eğitim hayatlarını sonlandırmalarına sebep olmaktadır. Araştırmaya katılan genç nüfusun, eğitimlerine ara vermeleri veya eğitimlerini sonlandırmalarının diğer sebebinin ise kendilerine yüklenen ebeveynlik sorumluluğu olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, eğitim zincirinden çıkan genç Suriyeli göçmenlerin niteliksizleşmelerine yol açmaktadır. Bu anlamda, eğitim çağından olan genç Suriyeli göçmenlerin eğitim hayatlarına devam etmeleri hem kendi hem ülkenin refah düzeyini artırmak için önem arz etmektedir.

Katılımcıların arasında nitelikli olan Suriyeli göçmenlerin de genelde niteliklerine uygun olmayan işkollarında istihdam edildikleri gözlemlenmiştir. Bu anlamda, kaynakların etkin kullanılması açısından geçici koruma statüsünde olan Suriyeli göçmenlerin niteliklerini ve beşerî sermayelerinin belirlemeye yönelik bir veri tabanının oluşturulması önerilmektedir. Elde edilen sonuçlar, mevzuatın karmaşık olduğunu ve fazla prosedür içerdiğini ön plana çıkarmaktadır. 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliğinin 13. Maddesinde yer alan şartların kısıtlayıcı ve çalışma izin belgesi başvurusunun sadece işveren tarafından gerçekleştirilmesi, işverene iş yükü ve sorumluluk yüklemektedir. Bu bağlamda, işverenlerin yabancı istihdam etme konusunda çekimser davrandıklarını söylemek mümkündür. Yasal düzenlemeler söz konusu göçmenlerin iş piyasasına erişimine izin vermektedir. Fakat mevcut durumda çalışma izni almak üzere belirlenen usul ve esasların kısıtlayıcı olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda, kayıt dışı işgücünü azaltmak ve söz konusu yabancıların başarılı bir ekonomik entegrasyon sürecini sağlamak adına, mevcut yasal düzenlemelerin yeknesaklaşması önem arz etmektedir. Ek olarak geçici koruma statüsünde olan Suriyeli göçmenlerin çalışma izni belgesine şahsen başvurma yapma hakkı verilmelidir. Ayrıca, diğer yaban-

cılara uygulanan şartlar ve kriterler çerçevesinde Turkuaz kart veya süresiz çalışma izni belgelerine başvurma imkanları tanınmalıdır. Söz konusu göçmenlerin hızlı ve başarılı bir şekilde işgücü piyasasına entegre olmalarındaki en önemli amaç Devletin sunmuş olduğu maddi desteklerden bağımlılıklarını azaltmaktır. Söz konusu göçmenlerin, iş gücü piyasasına başarılı bir şekilde entegre olmaları, kendilerini ekonomik yoksulluktan çıkaracağı gibi Devlet’inde kayıt dışı istihdamın yaratmış olduğu gelir kaybını azaltmış olacaktır.

Ekonomik entegrasyon iki yönlü bir süreçtir. Göçmenler, beşerî sermayelerini yükseltmek için adımlar atmalı, diğer tarafta ikamet ettiği ülke yönetimi uyumlu ve pozitif göç politikaları ile göçmenleri desteklemelidir. Geçici koruma statüsünde olan Suriyeli göçmenlerin niteliklerine ve eğitim seviyelerine uyumlu bir şekilde istihdamı ekonomik dışlanmayı azaltırken, ülke refah seviyesini de artıracaktır. Ayrıca genç göçmen nüfusun eğitim hayatına devam etmesi sağlanacaktır. Bu bağlamda, uzun dönemde eğitim hayatını sürdürme imkanı elde eden Suriyeli göçmenlerin emek piyasasına erişiminin önündeki engellerde kalkmış olacaktır.

Kaynakça

- Adıyaman Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü. (2016). *Adıyaman İşgücü piyasası araştırma raporu*, Hazırlayan: Tatar, M., Bozan, Ö.F. Web: <http://media.iskur.gov.tr/14992/adiyaman.pdf>, adresinden 25 Ağustos 2019 tarihinde alınmıştır.
- AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı). (2017). *Türkiye’deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması*. Web: <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari> adresinden 2 Ekim 2019 tarihinde alınmıştır.
- Ağlargoç, O. ve Yardımcı, Ş. (2019). Uluslararası düzensiz göç ve çalışma hayatı: Şanlıurfa ilindeki Suriyeli göçmenlerin durumu. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), 535-558.
- Aitken, C. ve Hall, C. (2000). Migrant and foreign skills and their relevance to the tourism industry. *Tourism Geographies*, 2(1), 66-86.
- Akgündüz, Y. E., Van den Berg, M. and Hassink, W. (2015). The impact of refugee crisis on host labor markets: The case of the syrian refugee crisis in Turkey. *IZA Discussion Paper 8841*.
- Alptekin, K., Akarçay Ulutaş, D., Ustabaşı Gündüz, D. (2018). Konya’da geçici koruma altında yaşayan Suriyeliler üzerine bir çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 87-114.
- Aydın, G. (2016). Deniz yoluyla gerçekleştirilen düzensiz göç ile mücadelede devletlerin yetki ve uygulamaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 120-211.
- Aydoğanoglu, E. (2007). *Uluslararası emek göçü, yasadışı göç ve göçmen istihdamı*. Web: <http://www.emekdunyasi.net>, adresinden 10 Ekim 2019 tarihinde alınmıştır.

- Baez, J. (2011). Civil wars beyond their borders: the human capital and health consequences of hosting refugees. *Journal of Development Economics*, 96(2), 391-408.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.
- Bostan, H. (2018). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin uyum, vatandaşlık ve iskân sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 39-88.
- Brochmann, G. ve Hagelund, A. (2005). *Immigration policy and the scandinavian welfare state 1945-2010*, Palgrave Macmillan UK, ISBN 978-1-137-01516-7.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (23. Baskı), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Canefe, N. (2016). *Management of irregular migration: Syrians in Turkey as paradigm shifters for forced migration studies*. Cambridge University Press,
- Castles, S. ve Miller, J. M. (2008). *Göçler çağı: modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Constant, A., Krause, A., Rinne, U., Zimmermann, K. (2017). Reservation wages of first- and second-generation migrants, *Applied Economics Letters*, 24(13), 945-949.
- Creswell, J. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma deseni* (Çev: M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. ve Clark, V. P. (2016). *Designing and conducting mixed methods research*. New York: Sage.
- Çeritoğlu, E., Yunculer, H. B. G., Torun, H. Ve Tumen, S. (2015). The impact of Syrian refugees on natives' labor market outcomes in Turkey: Evidence from a quasi-experimental design. *IZA Discussion Paper Series, No. 9348*.
- Çiftçi, H. (2018). Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılara yönelik tutum, algı ve empatik eğilimlerinin analizi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 2232-2256.
- De Groot, O. J. (2010). The spillover effects of conflict on economic growth in neighbouring countries in Africa. *Defence and Peace Economics*, 21(2), 149-164.
- Del Carpio, X. V. ve Wagner, M.C. (2015). The impact of Syrian refugees on the Turkish labor market. *Policy Research Working Paper 7402*, World Bank Group.
- Diken, A. ve Demirel, E. (2016). İşletmelerimizde nitelikli işgücü ihtiyacı ve Suriyeli göçmen iş görenlerin işgücü piyasasına etkisi üzerine bir araştırma. *2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: Göç, Yoksulluk ve İstihdam*, 23-25 Eylül, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, 51-60.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Ani Yayıncılık.

- Erder, S., İçduygu, A., Gençkaya, Ö. F. (2014). Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923–2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere. *Mirekoç Proje Raporları 1/2014 TÜBİTAK 1001_106k291*, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, Web: [//Mirekoc.Ku.Edu.Tr/Sites/Mirekoc.Ku.Edu.Tr/Files/T%C3%Bcbitak%20raporu.Pdf](http://Mirekoc.Ku.Edu.Tr/Sites/Mirekoc.Ku.Edu.Tr/Files/T%C3%Bcbitak%20raporu.Pdf) adresinden 4 Ekim 2019 tarihinde alınmıştır.
- Erdoğan, M. (2017). Syrians barometer - 2017: *A framework for achieving social cohesion with Syrians in Turkey*. Executive summary.
- Ergüven, N. S. ve Özturanlı, B. (2013). Uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62, 1007-1062.
- Ersanilli, E. ve Koopmans, R. (2013). The six country immigrant integration comparative survey (SCIICS): Technical report. *WZB Discussion Paper*, No. SP VI 2013-102, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), Berlin.
- Gaston, N. ve Nelson, D. (2000). Immigration and labour-market outcomes in the united states: a political-economy puzzle. *Oxford Review of Economic Policy*, 16(3), 104-14.
- Gezgin, M. F. (2011). İşgücü göçü teorileri. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 23, 31-50.
- Gündoğmuş, B. ve Gayıral, A. (2019). toplumsal kabul ve uyum süreci bağlamında Suriyeli göçmenler. *Journal of Academic Value Studies*, 5(5), 859-860
- Hagelund, A. (2008). *For women and children! the family and im-migration politics in Scandinavia*, in *the family in question*, Immigrant and ethnic minorities in multicultural Europe. Ed. R Grillo, Amsterdam. Amsterdam University Press (IMISCOE Research Series).
- Hanson, G.H. (2007). *Emigration, labor supply, and earnings in Mexico*. In G. J. Borjas (Ed.), *Mexican immigration* (pp. 289–328). Chicago: University of Chicago and National Bureau of Economic Research.
- Hanson, G.H., Robertson, R., Spilimbergo, A. (2001). Does border enforcement protect U.S. workers from illegal immigration? . *The Review of Economics and Statistics*, 84, 73–92.
- Hanson, G.H. ve Spilimbergo, A. (1999). Illegal immigration, border enforcement and relative wages: Evidence from apprehensions at the U.S.-Mexico border. *American Economic Review*. 89, 1337–1357.
- Hornbeck, R. ve Naidu, S. (2014). When the levee breaks: black migration and economic development in the american south. *American Economic Review*, 104(3), 963–990.
- İçduygu, A. ve Diker, E. (2017). Labor market integration of Syrian refugees in Turkey: from refugees to settlers. *The Journal of Migration Studies*, 3(1):12-35.
- İçduygu, A. ve Millet, E. (2016). Syrian refugees in Turkey: insecure lives in an environment of pseudo-integration. *Koç University Working Paper*, 13, August 2016.

- Kaygısız, İ. (2017). *Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasasına etkileri. Fredrich Ebert Stiftung Vakfı. Web: <http://www.festuerkei.org/media/pdf/D%C3%BCnyadan/2017/Du308nyadan%20%20Suriyeli%20Mu308ltecilerin%20Tu308rkiye%20I307s327gu308cu308%20Piyasasına%20Etkileri%20.pdf>*, adresinden 11 Ekim 2019 tarihinde alınmıştır.
- Kennan, J. (2017). Open borders in the european union and beyond: migration flows and labor market implications. National Bureau of Economic Research Working Paper 23048.
- Koca, Ş.N. (2019). Suriyeli sığınmacıların türk emek piyasasına katılım süreçlerinin toplumsal boyutları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 314-357.
- Koçak, O., Keskin, A., Yıldız, H. (2017). Suriyeli göçmenlerin Türkiye emek piyasasına etkileri ve Yalova örneği. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(3), 59-74.
- Konuk, B. B. ve Tümen, S. (2016). Immigration and prices: quasi-experimental evidence from Syrian refugees in Turkey, Central Bank of Turkey Working Paper No 16/01.
- Lee, E. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Lee, J., Giovanni, P., Vasil, Y. (2017). The employment effects of mexican repatriations: evidence from the 1930s. National Bureau of Economic Research Working Paper 23885.
- Lordoğlu, K., Kiroğlu, M. M., Tanyılmaz, K. (2004). *Türkiye’de enformel istihdam ve yabancı kaçak işgücü*. İstanbul: UĞİNAR Proje Raporu.
- Mangalam, J. J. ve Schwarzweller, H. K. (1968). General theory in the study of migration: current needs and difficulties. *The International Migration Digest*, 3(1), 3-18.
- Mayda, A.M., Francesca, O., Giovanni, P., Kevin, S., Chad, S. (2017). *The effect of the h-1b quota on employment and selection of foreign-born labor. National Bureau of Economic Research Working Paper 23902. Web: <https://www.nber.org/papers/w23902.pdf>*, adresinden 5 Kasım 2019 tarihinde alınmıştır.
- Mülteciler Derneği. (2019), Web: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, adresinden 20 Şubat 2020 tarihinde alınmıştır. .
- Orhan, O. ve Senyücel-Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM, Rapor no:195). Web: https://www.tesev.org.tr/wpcontent/uploads/rapor_Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf* adresinden 25 Kasım 2019’da alınmıştır.
- Özcan, E.D. (2016). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme kentleşme ve kentsel değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.

- Ruiz, I. ve Vargas-Silva, C. (2013). The economics of forced migration. *Journal of Development Studies*, 49(6), 772-784.
- Serin, Z.V., Özturk, L., Altınoz, H. (2019). Challenges and obstacles for Syrian refugee women in the Turkish labor market. *Societies*, 9(3), 1-10.
- Sönmez, M. E. ve Mete, M. (2015). Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin profili ile insan kaynağının belirlenmesi ve Türkiye ekonomisine olası etkileri. *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı*. 21-23 Mayıs 2015. Ankara. Gazi Üniversitesi.
- T.C. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, istatistikler. (2019). *Yıllara göre geçici koruma kapsamında olan Suriyeliler*. Web: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden 10 Aralık 2019 tarihinde alınmıştır.
- Tekeli, İ. ve Erdem, L. (1978). *Yerleşme yapısının uyum süreci olarak iç göçler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı). (2016). *Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve sosyal uyum*. Web: <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/4044> adresinden 10 Ağustos 2019 tarihinde alınmıştır.
- Thompson, B. (2001). Significance, effect sizes, stepwise methods and other issues: strong arguments move the field. *The Journal of Experimental Education*. 70, 80-93.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2017). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS)*. Web: : http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, adresinden 20 Aralık 2019 tarihinde alınmıştır.
- TÜİK. (Türkiye İstatistik Kurumu). (2018). *İllerin aldığı ve verdiği göç*. Web: <http://www.tuik.gov.tr>, adresinden 11 Ekim 2019 tarihinde alınmıştır.
- TÜİK. (Türkiye İstatistik Kurumu). (2019a). *İşgücü istatistikleri*. Web: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, adresinden 2 Ocak 2020 tarihinde alınmıştır.
- TÜİK. (Türkiye İstatistik Kurumu). (2019b). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS)*. Web: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, adresinden 2 Ocak 2020 tarihinde alınmıştır.
- Uzun, A. (2015). Günümüzün sosyal ve ekonomik sorunu olan Suriyelilerin mülteci ve ekonomi hukuku bakımından değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, Özel sayı.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E., İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *Bilgi*, 35(Kış), 107-126.
- Zimmermann, K. F. (1995). Tackling the european migration problems. *Journal of Economic Perspectives*, 9(2), 45-62.
- 1951 Cenevre Sözleşmesi, Web: <https://www.unhcr.org/fr/4b14f4a62>, adresinden 2 Ocak 2020 tarihinde alınmıştır.

- 1967 Mültecilerin Hukuki Statülerine ilişkin Protokol, Web: <https://www.unhcr.org/fr/4b14f4a62.html>, adresinden 2 Ocak 2020 tarihinde alınmıştır.
- 4817 sayılı Yabancıların çalışma izinleri hakkında kanun kapsamında yabancıların çalışma izinleri hakkında kanunun uygulama yönetmeliği. Web: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.6244&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=yabanc%C4%B1lar%C4%B1n%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fma>, adresinden 2 Ocak 2020 tarihinde alınmıştır.
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>, adresinden 25 Aralık 2019 tarihinde alınmıştır.
- 6735 Sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu. Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6735.pdf>, adresinden 25 Aralık 2019 tarihinde alınmıştır.
- 6883 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği. Web: http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf adresinden 6 Eylül 2019 tarihinde alınmıştır.
- 29594 Sayılı Resmî Gazete. *Geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma izinlerine dair yönetmelik*. Web: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160115-23.pdf>, adresinden 2 Ocak 2020 tarihinde alınmıştır.